

Jari Ojala

Taloushistorian paluu ja liiketoiminta-historian nousu

Taloushistoria on palannut niin Suomessa kuin kansainvälisestikin keskeiseksi tieteellisen ja yhteiskunnallisen keskustelun foorumiksi. Viime vuosina taloustieteen ja historian parhaista perinteistä ammentava ala on saanut rinnalleen nopeasti kasvaneen, organisaatiotutkimuksesta ja kauppatieteistä vaikutteita ammentavan liiketoimintahistorian.

Taloushistorian tilaa on arvioitu Suomessa reilun kymmenen vuoden välein, tämänkin lehden palstoilla ja verrattain synkillä sävyillä.¹ Paljon on tapahtunut viimeisimmän päivytyksen (2003) jälkeen – ja suunta on niin kansainvälisesti kuin kansallisestikin ollut pikemminkin positiivinen kuin negatiivinen.

Päätin vuoden 2003 katsauksen pohdintaan, onnistuvatko suomalaiset tuottamaan uskottavaa sisältöä vuonna 2006 Helsingissä järjestettävään taloushistorian maailmankongressiin. Kyllä onnistuivat, kuten myös kolmeen sen jälkeen järjestettyyn kongressiin. Vuoden 2018 Bostonin (MIT) taloushistorian kongressin järjestelyvastuussa on tukeva suomalaisedustus maailmanjärjestön pääsihteerin, professori Jari Elorannan johdolla. Taloushistoria on tieteenalana kasvanut – mainituissa kongresseissakin on kussakin ollut osanottajia parin tuhannen pintaan.

Suomalaisten suhteellinen näkyvyys taloushistorian kentällä on kasvanut kuluneen noin viiden-toista vuoden aikana: suomalaistutkijat osallistu-

vat aktiivisesti alan konferensseihin, julkaisevat alan päälehdissä ja ovat saaneet merkittäviä kansainvälisiä palkintoja. Viimeisessä, Kioton maailmankongressissa (2015) oli 15 suomalaisten pitämää esitystä.² Mitä oikein tapahtui?

Keskeisin selitys taloushistorian aseman kohentumiseen on yhteiskunnan taloustieteellistyminen, minkä vuoksi myös historiaan on haluttu talouden näkökulma – ja talouden ymmärtämiseen historian pohjaa. Kun 1960-luvulta alkanut ”uuden taloushistorian” aalto oli osa tutkimuksen yhteiskuntatieteellistymistä, jossa historiantutkimuskin etsi esikuvia ennen muuta sosiologiasta, niin 2000-luvulla taloushistorian esikuvana ovat olleet talous- ja kauppatieteet. Esikuvat eivät kuitenkaan ole yhtenäinen joukko – päinvastoin – mikä taas on johtanut taloushistorian tutkimuksen eriytymiseen ”etääntyneisiin serkuksiin”, talous- ja liiketoimintahistoriaan.³

Samaan aikaan yhä useampi taloustieteilijä on kääntynyt katsomaan taloutta myös historian näkökulmasta. Talouden kriisien myötä taloustieteilijät ovat etsineet historiasta selityksiä ajan ilmiöille, tunnetuimpina Carmen M. Reinhartin ja Kenneth Rogoffin sekä Barry Eichengreenin tutkimukset.⁴ Suomessa eturivin ekonomistit Sixten Korkmanin johdolla ovat peräänkuulltaneet historiallista perspektiiviä talouden ymmärtämiseen.⁵ Useat taloustieteen supertähdistä ammentavat taloushistoriasta, kuten Thomas Piketty eriarvoistumistutkimuksineen, Oded Galor yhtenäiskasvuteoriallaan sekä Daron Acemoglu ja James Robinson tutkimuksillaan instituutioiden merkityksestä taloudessa.⁶ Taloustieteille taloushistoria on kuitenkin pieni, marginaalinen ala, eikä paluuta taloustieteen historiallisen koulukunnan tai institutionaalisen taloustieteen valta-asemaan ole näköpiirissä.⁷

Jari Ojala on vertailevan liiketoimintahistorian professori Jyväskylän yliopistossa ja *Scandinavian Economic History Review* -lehden päätoimittaja. Sähköposti: jari.ojala@jyu.fi.

Sen sijaan kauppatieteissä ja organisaatiotutkimuksessa on tapahtunut ainakin jonkinasteinen ”historian käänne”⁸, jonka myötä alalla on sovellettu historian aineistoja, näkökulmia ja menetelmiä.⁹ Muun muassa Eero Vaara ja Juha-Antti Lamberg ovat tosin epäilleet käänteen syvyyttä ja sitä, että aina ei ole ymmärretty historiantutkimuksen metodista monimuotoisuutta.¹⁰

Kauppatiede on kokonaisuutena kasvanut viime vuosikymmeninä, minkä vuoksi on oikeastaan vain luonnollista, että alalla on myös historiantutkimusta soveltavia tutkijoita. Myös alan tärkeimmät lehdet ovat julkaisseet tai julkaisemassa erikoisnumeroita historiallisesta käänneestä, minkä perusteella voisi olettaa, että kehityssuunta jatkuu myös tulevaisuudessa.¹¹

1. Matti Peltonen, Metsä, kasvu ja kriisi. Taloushistorian uusia mahdollisuuksia. Teoksessa Ahtiainen et. al. (toim.) *Historia nyt*. WSOY 1990, 134–136; Jari Ojala, Mitä nyt taloushistoria? *Historiallinen Aikakauskirja* 101 (2003), 138–145. Ks. myös Guillaume Calafat & Éric Monnet, The Return of Economic History? *Books & Ideas.net* 2017, <http://www.booksandideas.net/IMG/pdf/2017-30-01-economic-history.pdf> (1.4.2017).
2. Kaikkiaan esityksiä oli 1099, näistä pohjoismaisia 58. Ruotsalaisten pitämiä esityksiä oli 26, tanskalaisten 9, norjalaisien 7 ja lisäksi yksi esitys oli islantilaisutkijan pitämä. Ks. Jari Ojala & Knut Sogner, Re-collaborating in the Nordic economic history research community. *Scandinavian Economic History Review* 63 (2015), 213–214.
3. *Business History* -käsitteellä ei ole vakiintunutta suomenkielistä käännöstä, minkä vuoksi on käytetty rinnakkain *liiketoimintahistoriaa* ja *yrityshistoriaa*; molemmat näkyvät myös alan professuurien nimikkeissä. Kotimaisesta keskustelusta ja käsitteenmäärittäyksestä ks. etenkin Jari Ojala, Yritys voi oppia historiasta. Uutta oppiainetta viriteltiin Lammilla. *Historiallinen Aikakauskirja* 99 (2001), 220–224; Maiju Wuokko, Markkinatalouden etujoukot. Elinkeinoelämän valtuuskunta, Teollisuuden keskuiliitto ja liike-elämän poliittinen toiminta 1970-1980-lukujen Suomessa. Helsingin yliopisto 2016, 32–34. Ks. myös Arthur H. Cole, Economic history in the United States. Formative years of a discipline. *The Journal of Economic History* 28 (1968), 556–589; Patrick Fridenson, Business history and history. Teoksessa Geoffrey Jones & Jonathan Zeitlin (toim.) *The Oxford Handbook of Business History*. Oxford University Press 2008; Jari Eloranta, Jari Ojala & Heli Valtonen, Quantitative Methods in Business History. An Impossible Equation? *Management & Organizational History* 5 (2010), 81–84.
4. Ks. etenkin Carmen M. Reinhart & Kenneth Rogoff, *This Time is Different. Eight Centuries of Financial Folly*. Princeton University Press 2009; Barry Eichengreen, *Hall of Mirrors. The Great Depression, The Great Recession, and the Uses-and Misuses-of History*. Oxford University Press 2015.
5. Sixten Korkman, *Väärää talouspolitiikkaa. Talouden kriisit ja opilliset kiistat*. Otava 2015.
6. Thomas Piketty, *Pääoma 2000-luvulla*. Into 2016; Daron Acemogly & James A. Robinson, *Miksi maat kaatuvat. Vallan, vaurauden ja varattomuuden synty*. Terra Cognita 2013; Oded Galor, *Unified Growth Theory*. Princeton University Press 2011
7. Ks. etenkin Olli Turunen, *The Emergence of Intangible Capital. Human, Social and Intellectual Capital in Nineteenth Century German, French and British Economic Thought*. Jyväskylän yliopisto 2016; Calafat & Monnet 2017, 3.
8. Alfred Kieser, Why Organization Theory Needs Historical Analyses. And how this should be performed. *Organization Science*, 5 (1994), 608–620; Behlül Üsdiken & Alfred Kieser, Introduction. History in organisation studies. *Business History*, 46 (2004), 321–330; Peter Clark & Michael Rowlinson, The Treatment of History in Organisation Studies. Towards an ‘Historic Turn’? *Business History* 46 (2004), 331–352; Michael Rowlinson, Historiography and the ‘historic turn’ in organization theory. Teoksessa Raza Mir, Hugh Willmot & Michelle Greenwood (toim.) *The Routledge Companion to Philosophy in Organization Studies*. Routledge 2015.
9. Matthias Kipping & Juha-Antti Lamberg, History in Process Organization Studies. What, Why and How? Teoksessa Ann Langley & Haridimos Tsoukas (toim.) *The SAGE Handbook of Process Organization Studies*. SAGE 2016, 303–320; Paul C. Godfray, John Hassard, Ellen S. O’Connor, Michael Rowlinson & Martin Ruef, What is organizational history? Toward a creative synthesis of history and organizational studies. *Academy of Management Review* 41 (2016), 590–608; Matthias Kipping, R. Daniel Wadhvani & Marcelo Bucheli, Analyzing and interpreting historical sources. A basic methodology. Teoksessa Marcelo Bucheli & R. Daniel Wadhvani (toim.) *Organizations in Time. History, Theory, Methods*. Oxford University Press 2014, 305–330; Matthias Kipping & Behlül Üsdiken, History in Organization and Management Theory. More Than Meets the Eye. *The Academy of Management Annals* 8 (2014), 535–588; Michael Rowlinson, John Hassard & Stephanie Decker, Research strategies for organizational history. A dialogue between historical theory and organization theory” *Academy of Management Review* 39 (2014), 250–274; Peter J. Buckley, Historical Research Approaches to the Analysis of Internationalisation. *Management International Review* 56 (2016), 879–900.
10. Eero Vaara & Juha-Antti Lamberg, Taking historical embeddedness seriously. Three historical approaches to advance strategy process and practice research. *Academy of Management Review* 41 (2016), 633–657.
11. Ks. etenkin Andrew Perchar, Niall G. MacKenzie, Stephanie Decker & Giovanni Favero, Clio in the business school. Historical approaches in strategy, international business and entrepreneurship. *Business History* 59 (2017), 1–24.

Taloushistoria sijoittuu etenkin Yhdysvalloissa useimmiten taloustieteen laitoksille ja Euroopassa useissa kauppakorkeakouluissa on liiketoimintahistorian tutkimusryhmiä ja oppituleja. Suomessa talous- ja liiketoimintahistoriaa harjoitetaan yhä pääasiassa historian laitoksilla, tosin kuluneen 15 vuoden aikana alan tutkimus ja opetus on kasvanut myös useissa kotimaisissa talous- ja kauppatieteen yksiköissä.

Suomalainen taloushistoria on perinteisesti käsitellyt Suomea koskevia aihepiirejä ja suomalaistutkijat ovat tuoneet myös kansainväliseen tutkimukseen suomalaisen näkökulman¹². Tämä ei ole muuttunut myöskään viime vuosina. Esimerkiksi kasvututkimuksissa Suomi on esitetty kiinnikurojataloutena¹³ ja 1900-luvun jälkipuoliskolla hyvinvointia rakentavana yhteiskuntana¹⁴. Kasvututkimus on tähän saakka keskittynyt aikaan 1800-luvun puolivälistä nykypäivään, joskin viime aikoina tutkimuksen painopistettä on suunnattu varhaisempiin aikoihin. Suomalaisen talouden kehitys on kiinnostanut maan rajojen

ulkopuolellakin muun muassa nälänhätien¹⁵, korporatismien¹⁶, valtion ja yritysten vuorovaikutuksen¹⁷, kartellien¹⁸, metsäteollisuuden¹⁹, yksittäisten kiinnostavien yritysten (Nokia)²⁰ ja ympäristöhistorian²¹ näkökulmista. Kansallinen on siis näkynyt ennen muuta siinä, että Suomi on kirjoitettu osaksi kansainvälistä taloudellisteknologista historiaa. Kotimaassa taas taloushistoria on tarjonnut talouden näkökulman kansakunnan kehitykseen – unohtamatta varjopuolia, joita on pohdittu ennen muuta sosiaalishistoriallisesti painotuneissa tutkimuksissa²².

Liiketoimintahistoria

Taloushistoria on silti edelleen Suomessa jokseenkin marginaalinen, joskin kasvava ala. Kotimaassa tärkein uutinen on se, että taloushistorian oppitulojen määrä ei ole vähentynyt, vaan pikemminkin määrä on kasvanut. Mutta taloushistorian sisäisessä rakenteessa niin meillä kuin muuallakin on tapahtunut merkittävä muutos: painopiste on siirtynyt liiketoimintahistoriaan, jonka alueelle

12. Lyhyessä artikkelissa on mahdotonta luetella kaikkia tutkijoita tai tutkimuksia; seuraavassa lähinnä esimerkinomaisesti joitakin kansainväliselle tutkijayleisölle suunnattuja töitä.

13. Esimerkiksi Riitta Hjerpe. *The Finnish Economy 1860–1985. Growth and structural change*. Suomen Pankki 1989; Jukka Jalava. *Essays on Finnish Economic Growth and Productivity, 1860–2005*. Tilastokeskus 2007.

14. Esimerkiksi Pauli Kettunen. The Nordic welfare state in Finland. *Scandinavian Journal of History*, 26 (2001), 225–247; Pauli Kettunen ja Klaus Petersen (toim.) *Beyond welfare state models. Transnational historical perspectives on social policy*. Edward Elgar Publishing 2011.

15. Esim. Miikka Voutilainen, Malthusian checks in pre-industrial Sweden and Finland. A comparative analysis of the demographic regimes. *Scandinavian Economic History Review* 63 (2015), 235–259; Declan Curran, Lubomyr Luciuk & Andrew G. Newby (toim.) *Famines in European economic history. The last great European Famines reconsidered*. Routledge 2015.

16. Esim. Tapio Bergholm, The making of the Finnish model. The qualitative change in Finnish corporatism in the early 1960s. *Scandinavian Journal of History* 34 (2009), 29–48.

17. Esim. Maiju Wuokko, Business in the battle of ideas, 1945–1991. Conclusions from the Finnish case. *Scandinavian Economic History Review* (2017), 1–15; Pasi Nevalainen, Facing the inevitable? The public telecom monopoly's way of coping with deregulation. *Business History* 59 (2017), 362–381; Juha-Antti Lamberg, Mika Skippari, Jari Eloranta & Saku Mäkinen, The Evolution of Corporate Political Action. A Framework for Processual Analysis. *Business & Society* 43 (2004), 335–365.

18. Esim. Niklas Jensen-Eriksen, Industrial Diplomacy and Economic Integration. The Origins of All-European Paper Cartels, 1959–72. *Journal of Contemporary History*, 46:1 (2011), 179–202; Susanna Fellman & Martin Shanahan (toim.) *Regulating Competition. Cartel Registers in the Twentieth-century World*. Routledge 2015.

19. Esim. Juha-Antti Lamberg, Jari Ojala, Mirva Peltoniemi & Timo Särkkä (toim.) *The Evolution of Global Paper Industry 1800–2050. A Comparative Analysis*. Springer 2012; Niklas Jensen-Eriksen & Jari Ojala, Tackling market failure or building a cartel? Creation of an investment regulation system in Finnish forest industries. *Enterprise & Society* 16 (2015), 521–555.

20. Esim. Jaakko Aspara, Juha-Antti Lamberg, Arjo Laukia & Henriikki Tikkanen, Strategic management of business model transformation. Lessons from Nokia. *Management Decision* 49 (2011), 622–647; Juha-Antti Lamberg, Arjo Laukia & Jari Ojala, The anatomy and causal structure of a corporate myth. Nokia by the book. *Management & Organizational History* 9 (2014), 235–255.

21. Esim. Jan Kunnas & Timo Myllyntaus, The environmental Kuznets curve hypothesis and air pollution in Finland. *Scandinavian Economic History Review* 55 (2007), 101–127.

22. Esim. Sakari Saaritsa, The poverty of solidarity. The size and structure of informal income smoothing among worker households in Helsinki, 1928. *Scandinavian Economic History Review* 59 (2011), 102–127.

Suomeenkin on perustettu uusia professuureja. Samoin teknologian historian tutkimus on vahvistunut uusien oppituolien myötä. Tätä kehitystä ennakoitiin vuosituhanen vaihteessa Lammilla järjestetyssä seminaarissa, jossa liiketoimintahistoriaa viriteltiin uutena oppiaineena.²³

Historiantutkijoille liiketoimintahistoria on tarjonnut pakotien metodisesti yhä haastavamasta taloushistorian tutkimuksesta. Andrew Popp (2009) arvioi, että historiantutkijat saattavat vieraantua taloushistoriasta vallalla olevien taloustieteellisten, teknisten menetelmien vuoksi²⁴; näin on osittain tapahtunutkin, ja voittaja on liiketoimintahistoria.²⁵ Liiketoimintahistorian kriittinen massa on kasvussa ja alan kärkilehti, *Business History*, julkaisee nykyään jo kahdeksan numeroa vuodessa, kun vielä kymmenen vuotta sitten määrä oli neljä. Samalla historiantutkijoiden julkaisufoorumina tunnettu lehti on muuttanut kauppatieteellisemmäksi: vuonna 2017 enää alle 14 prosenttia lehdessä julkaisseista tutkijoista työskenteli historianlaitoksilla, kun kauppatieteilijöiden osuus oli jo yli puolet.²⁶ Tämä ei välttämättä tarkoita sitä, että historiantutkijoiden osuus olisi laskenut yhtä rajusti, sillä viime vuosina historiantutkijoita on palkattu kauppatieteen yksiköihin eri puolilla maailmaa. Lehden volyymin kasvun vuoksi myöskään historianlaitoksilla työskentelevien absoluuttinen julkaisuaktiivisuus ei ole juurikaan laskenut takavuosista.

Liiketoimintahistoria on käynyt viime vuosina läpi itsekkriittistä tutkiskelua asemastaan naapuritieteiden välissä ja tulevaisuuden näkymistä²⁷. Kauppatieteiden paine näkyy alan päälehtien sisällöissä, joissa historiantutkimus on ajoittain jäämässä varjoon²⁸. On vaarana, että liiketoimintahistorialle käy jo lähitulevaisuudessa kuten serkulleen taloushistorialle pari vuosikymmentä sitten alan taloustieteellistymisen myötä.²⁹ Kauppatieteellisen organisaatiotutkimuksen paine tulee todennäköisesti vahvistumaan tulevina vuosina, mikä on haaste historiaorientoituneemmalle tutkimukselle. Kehitys on historiantutkijan kannalta hankala, mutta tieteenalan kannalta hyvä, jos organisaatiotutkimus tuo liiketoimintahistoriaan korkeatasoista sisältöä sekä kasvattaa alan kokoa ja merkitystä. Vaarana kuitenkin on, että liiketoimintahistoria jää kauppatieteiden – ja myös historiantutkimuksen – marginaaliin ja sen lehtiin tarjotaan sisältöä, joka ei muualle kelpaa.

Liiketoimintahistorian juuret ovat sekä historiantutkimuksessa että kauppatieteissä. Jo 1920-luvulla Harvardin kauppatieteen yksikköön perustettiin ensimmäinen alan oppituoli, joskin ensimmäiset yrityshistoriat kirjoitettiin Saksassa jo 1800-luvun alkupuolella. Niin ikään Saksassa suunniteltiin 1900-luvun ensivuosina liiketoimintahistoriaa omaksi oppiaineekseen.³⁰ Taloustieteen teorioihin liiketoimintahistorian tutkimus

23. Juha-Antti Lamberg, Petri Karonen & Jari Ojala, Yritykset muuttuvat – muuttuuko historiantutkimus? *Historiallinen Aikakauskirja* 98 (2000), 47–55; Ojala 2001, 220–224.

24. Andrew Popp, History, a Useful 'Science' for Management? A Response. *Enterprise & Society* 10 (2009), 834. Ks. myös Naomi R. Lamoreaux, Daniel M. G. Raff & Peter Temin, Economic Theory and Business History. Teoksessa Geoffrey Jones & Jonathan Zeitlin (toim.) *The Oxford Handbook of Business History*. Oxford University Press 2008.

25. Abe de Jong, David Michael Higgins & Hugo van Driel, Towards a new business history? *Business History* 57 (2015), 7.

26. Stephanie Decker, Ray Stokes, Andrea Colli, Abe de Jong, Paloma Fernandez Perez & Neil Rollings, Change if referencing style. *Business History* 60 (on-line 24.10.2017), 1–3.

27. Ks. etenkin de Jong, Higgins & van Driel 2015, 5–29; Stephanie Decker, Matthias Kipping & R. Daniel Wadhvani, New business histories! Plurality in business history research methods. *Business History*, 57 (2015), 30–40; Geoffrey Jones, Marco H. van Leeuwen & Stephen Broadberry, The future of economic, business, and social history. *Scandinavian Economic History Review* 60 (2012), 225–253.

28. Kriittikistä ks. esim. Christopher Kobrak & Andrea Schneider, Varieties of business history. Subject and methods for the twenty-first century. *Business History* 53 (2011), 401–424; Stephanie Decker, Paradigms lost. Integrating history and organization studies. *Management and Organizational History* 11 (2016), 345–363.

29. Muun maussa Popp 2009, 834 varoittaa tästä kehityksestä.

30. Louis Galambos, What have CEOs been doing? *The Journal of Economic History* 48 (1988), 243–258; Louis Galambos, Identity and the boundaries of business history. An essay on consensus and creativity. Teoksessa Franco Amatori & Geoffrey Jones (toim.) *Business history around the world*. Cambridge University Press 2003, 11–30; Fritz Redlich, Approaches to business history. *Business History Review* 36 (1962), 61–86, Clarence C. Walton, Business history. Some major challenges. *Business History Review* 36 (1962), 21–43.

suhtautuu edelleen nihkeästi, joskaan ei sulje niitä täysin pois – ja menetelmällisesti se on lähempänä laadullista ja lähdekriittistä historianitutkimusta kuin ekonometrista taloustiedettä.³¹

Liiketoimintahistorian rinnalla tilaustutkimuspohjaisella yrityshistoriankirjoituksella tilanne on kahtalainen. Yhtäältä akateemisesti päteviä tilaushistorioita tehdään niin meillä kuin muuallakin suhteessa yhä vähemmän, kun yliopistojen rahoitusrakenteet ovat tehneet akateemisen tilaustutkimuksen kilpailukyvyyn vähintään haasteelliseksi. Toisaalta yrityshistorioita kirjoitetaan sinänsä enemmän kuin koskaan, mutta kirjoittajat eivät välttämättä ole historianitutkijoita. Pääasia on kuitenkin se, että historiasta ollaan kiinnostuneita ja sitä halutaan tallentaa yritysten ja organisaatioiden juhlakirjaprojekteihin. Pohjoismaissa esimerkiksi Norjan kauppakorkeakoulu Oslossa (BI) ja Tanskassa Kööpenhaminan kauppakorkeakoulu (CBS) ovat pitkälti erikoistuneet liiketoimintahistorian tutkimuksen ohella korkeatasoisten yrityshistorioiden kirjoittamiseen. Suomessa osa Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan historiayksiköstä on jossain määrin samoilla linjoilla.

Yrityshistorioihin nojautuva tutkimustraditio jatkaa Harvardissa 1920-luvulla alkaneella linjalla, jossa liiketoimintahistorian pohjana ovat hyvät tapaustutkimukset sekä niistä tehdyt korkeatasoiset (yritys)historiat, joiden pohjalta käydään keskustelua alan lehdissä.³² Samaan perinneperheeseen liittyy Suomen taloushistoriallisen yhdistyksen ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran suurhanke ”Suomen talouselämän vaikuttajat”, joka tuotti kuluneen reilun kymmenen vuoden aikana elämäkerrat yli kahdesta tuhannesta suomalais-

sesta yrityselämän vaikuttajasta³³. Tämä elämäkerta-aineisto on herättänyt kiinnostusta Suomen ulkopuolellakin ja sen pohjalta on tehty jo useita tutkimuksia.³⁴

Tapaustutkimusten korostamista on myös kritisoitu, sillä yksittäistapausten pohjalta on mahdotonta sanoa yleisempää liike-elämän, talouden, saati yhteiskuntien kehityksestä. Liiketoimintahistorian tapaustutkimuksissa ongelmina on nähty yhtäältä se, että tapausten valintaa ei perustella riittävästi ja toisaalta sitä, että niissä ei aina avata käytettyä metodologiaa siten, että tutkimukset kiinnostaisivat oman alan ulkopuolisiakin tutkijoita. Useat tutkijat ovatkin haastaneet liiketoimintahistoriaa avoimempaan poikkitieteelliseen keskusteluun, jossa kohteena ovat teoriat ja sosiaaliset ongelmat, eivätkä ainoastaan yksittäiset yritykset tai yritystoiminnan historia.³⁵ Suomalaiselle tutkimukselle lisähaasteen tuo tapaus-Suomi – niin liiketoiminta – kuin taloushistoriankin tutkimuksessa. Alan huippujulkaisuihin pelkkä Suomi-kortti ei riitä, ei edes Nokia esimerkkinä: suomalaisilla tapauksilla, hyvillä aineistoilla ja toimivilla vertailuilla täytyy pystyä vastaamaan yleisempiin – ja mielellään ajankohtaisiin – teoreettisiin kysymyksiin. Tähän useat suomalaistutkijat ovat pystyneetkin: esimerkiksi *Business History* -lehdessä on julkaistu viime vuosina yhä enemmän etenkin jyväsäläisten ja helsinkiläisten tutkimuksia.³⁶

Yhdysvaltalaiset liiketoimintahistorian päälehdet (*Business History Review* ja *Enterprise and Society*) ovat yhä edelleen tapaustutkimusorientoituneempia kuin eurooppalainen päälehti (*Business History*). Eurooppalainen tutkimustraditio on myös suhtautunut avoimemmin taloustieteelli-

31. Lamoreaux, Raff & Temin 2008, 43.

32. de Jong, Higgins & van Driel 2015, 2.

33. Ks. <http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat> (1.4.2017).

34. Juha Kansikas, Career Paths in Institutional Business Elites. Finnish Family Firms from 1762–2010. *Enterprise & Society* 17 (2016), 1–38; Juha Kansikas, The business elite in Finland. A prosopographical study of family firm executives 1762–2010. *Business History* 57 (2015), 1112–1132.

35. Jonathan Zeitlin, Flexibility, Governance, and strategic choice in industrial history. Teoksessa Franco Amatori & Geoffrey Jones (toim.) *Business history around the world*. Cambridge University Press 2003, 62–80; Kobrak & Schneider 2011, 401–424; Perchard, MacKenzie, Decker & Favero 2017, 7–8.

36. Tuoreimpina Jarmo Seppälä, Maganging the paradox of unwanted efficiency. The symbolic legitimization of the hypermarket format in Finland, 1960–1975. *Business History* 2017 (on-line 30.3.2017); Pasi Nevalainen, Deadlock in corporate governance. Finding a common strategy for private telephone companies, 1978–1998. *Business History* (on-line 7.9.2017); Niklas Jensen-Eriksen, Creating clubs and giants. How competition policies influenced the strategy and structure of Nordic pulp and paper industry, 1970–2000. *Business History* (on-line 25.6.2017).

sempiin lähtökohtiin: raja taloushistorian ja liiketoimintahistorian välillä ei ole niin jyrkkä kuin Yhdysvalloissa.³⁷ Vaikka tapaustutkimukset ovat edelleen liiketoimintahistorian keskiössä, aihepiirejä arvioidaan kriittisellä, teoreettisella ja metodisesti kehittyneemmällä otteella kuin joitain vuosikymmeniä sitten.³⁸ Liiketoimintahistorian lupaaviksi, kasvaviksi suuntauksiksi on esitetty muun muassa evolutionääristä näkökulmaa, (perhe)yrittäjyyttä, innovaatiotutkimusta, etnometologiaa, kulttuurista ja narratiivista lähestymistapaa sekä sosiaalisten verkostojen tutkimusta.³⁹

Taloushistoria

Myös taloustieteeseen suuntautuneen taloushistorian suosio on kasvussa. Uuden taloushistorian ”kliometrinen vallankumous” on jopa vahvistunut kuluvan vuosituuhannen aikana ja nimenomaan taloustieteilijöiden kasvavan kiinnostuksen vuoksi. Alan tuoreimmat lehdet (*Cliometrica* ja *European Review of Economic History*) operoivat pikemminkin historiallisen taloustieteen (*historical economics*) tutkijoiden foorumeina kuin historian tutkimuksen tai yhteiskuntatieteen piiristä tulevien tutkijoiden julkaisukanavana – toki poikkeuksiakin on. Euroopassa taloustieteellisesti mitaava (*kliometrinen*) taloushistoria on erityisen vahvaa Alankomaissa, Ruotsissa ja Britanniassa, mutta se on nostanut profiiliaan myös Suomessa uuden tutkijasukupolven myötä.

Kansainvälisessä tutkimuksessa kasvututkimuksia on viety taaksepäin ajassa ja niiden tuloksina on saatu uutta tietoa myös keskiajan ja varhaismodernin ajan talouksista. Alankomaissa on tehty uraa uurtavaa tutkimusta ja viime aikoina myös Ruotsissa on ulotettu kasvusarjoja esimoderniin aikaan⁴⁰. Suomessa on jo otettu askeleita 1970–1980-luvun kasvututkimusprojektin aikasarjojen ulottamiseksi pidemmälle menneisyyteen, mutta työ on vasta alkuvaiheessa.

Makrotaloushistorian kärkijoukko, joka muun muassa kiertää alussa mainittuja maailmankongresseja, on ollut yhä kiinnostuneempi esimodernin ajan talouden rakenteista ja kasvusta, jotka loivat pohjan ”suurelle vaurastumiselle” viimeisen parinsadan vuoden aikana.⁴¹ Teollistumista ja nopeaa talouskasvua edeltäneen ajan talouden ja yhteiskunnan rakenteista on käyty kiivastakin keskustelua taloushistorian tutkijoiden piirissä: mitkä olivat keskeiset tekijät, jotka lopulta laukaisivat nopean kehityksen ja saivat aikaan teollistumisen ja sitä seuranneen ”suuren vaurastumisen”?

Robert Allen (2009) korostaa Britanniassa tapahtunutta työvoiman korvaamista pääomalla, minkä mahdollistivat energian hinnan lasku (hiili), pääoman saatavuus ja suhteessa korkeat työvoimakustannukset. Näin oli mielekästä korvata (kallista) työvoimaa koneilla.⁴² Patrick O’Brien (2006) on monen muun tavoin korostanut maailmankaupan kasvua teollistumisen laukaisena tekijänä⁴³; Joel Mokyr (2002) painottaa

37. Lamoreaux, Raff & Temin 2008, 39; de Jong, Higgins & van Driel 2015.

38. Ks. etenkin Lamoreaux, Raff & Temin 2008.

39. Sidney G. Winter, An Evolutionary Program for Business History? *Enterprise & Society* 14 (2013), 498–506; Daniel Raff, How to Do Things. *Enterprise & Society* 14 (2013), 435–466; Walter A. Friedman & Geoffrey Jones, Business History. Time for Debate. *Business History Review* 85 (2011), 1–8; Andrea Whittle & John Wilson, Ethnomethodology and the production of history. Studying ‘history-in-action’. *Business History* 57 (2015), 41–63; John K. Walton, New directions in business history. Themes, approaches and opportunities. *Business History* 52 (2010), 1–16; Per E. Hansen, Business History. A Cultural and Narrative Approach. *Business History Review* 86 (2012), 693–717; Mads Mordhorst, Arla and Danish national history. Business history as cultural history. *Business History* 56 (2014), 116–133; Andrea Colli & Mats Larsson, Family business and business history. An example of comparative research. *Business History* 56 (2014), 37–53; Calafat & Monnet 2017, 10.

40. Lennart Schön & Olle Kranz, *New Swedish Historical National Accounts since the 16th Century in Constant and Current Prices*. University of Lund 2015; Rodney Edvinsson, *Growth, Accumulation, Crisis. With New Macroeconomic Data for Sweden 1800–2000*. University of Stockholm, 2005. Lundin projektin kotisivu, <http://ekh.lu.se/en/research/economic-history-data/shna> (3.4.2017).

41. Deirdre N. McCloskey, The Great Enrichment. A Humanistic and Social Scientific Account. *Scandinavian Economic History Review* 64 (2016a), 6–8; Deirdre N. McCloskey, *Bourgeois equality*. University of Chicago Press 2016b.

42. Robert C. Allen, *The British industrial revolution in global perspective*. Cambridge University Press 2009.

43. Esim. Patrick O’Brien, Historiographical Traditions and modern imperatives for the restoration of global history. *Journal of Global History* 1 (2006), 3–39.

teknologista kehitystä ja innovaatioita⁴⁴, Jan Luiten van Zanden (2016) henkistä pääomaa (sekä koulutusta että työssä oppimista), alhaisia korkokuluja sekä instituutioita⁴⁵; Barry Weingastin (2016) mukaan kasvun lähtökohta oli valtion turvaamisessa omistusoikeuksissa⁴⁶; Jan de Vries on korostanut teollistumista edeltänyttä kulutuksen kasvua ja ”utteruuden vallankumousta” (*industrious revolution*)⁴⁷ ja Deirdre Nansen McCloskey (2016) 1700-luvun lopulla syntynyttä vapauden ja yhdenmukaisuuden ideaa sekä porvarillisten arvojen läpimurtoa, jotka yhdessä loivat vapauden vaurastumiseen.⁴⁸

Teollistumista edeltänyt hitaan kasvun vaihe on kiinnostava tänä päivänä erityisesti siksi, että toisen maailmansodan jälkeinen nopea kasvu oli niin poikkeuksellista. Mikäli olemme nyt kääntymässä pitkään hitaan talouskasvun vaiheeseen, olisi kenties paikallaan analysoida millaisia yhteiskunnallisia ja taloudellisia haasteita ja mahdollisuuksia hidas kasvu aiheutti vuosisatoja

sitten – toki nykyajasta monin tavoin poikkeavassa historiallisessa kontekstissa. Tämän vuoksi on tärkeää tutkia myös Suomen varhaismodernin ajan taloutta.

Varhaisen kasvun selittämisen yhteydessä taloushistorian tutkijat ovat pohtineet maailmantalouden globalisaatioaaltoja. Taloushistorian ensimmäistä globalisaatiokautta (noin 1820–1914) edelsi rikkaiden ja köyhien alueiden kehityksen jakautuminen ja se johti ”suureen eriytymiseen” (*great divergence*), kun Euroopan ja Yhdysvaltojen nopea kasvu jätti etenkin Aasian jälkeensä⁴⁹. Tutkijat ovat pohtineet, tapahtuiko myös alueellista ”pientä eriytymistä” (*little divergence*) niin Aasiassa kuin Euroopassakin juuri ennen ensimmäistä, 1800-luvun globalisaatioaaltoa, jonka taas on katsottu johtaneen ainakin alueelliseen konvergoitumiseen.⁵⁰

Kasvututkimus oli oman aikansa ”killer application” – ja sitä se on yhä: Angus Maddisonin⁵¹ ja kumppaneiden pitkät aikasarjat ovat yhteiskun-

44. Joel Mokyr, *The gifts of Athena. Historical origins of the knowledge economy*. Princeton University Press 2002.

45. Jan Kunnas, Human capital in Britain, 1760–2009. *Scandinavian Economic History Review* 64 (2016), 1–24; Robert C. Allen, American exceptionalism as a problem in global history. *The Journal of Economic History* 74 (2014); Anna Valero & John van Reenen. *The economic impact of universities. Evidence from across the globe*. National Bureau of Economic Research 2016. Van Zanden korostaa erityisesti eurooppalaista avioliittokäytäntöä (*European Marriage Pattern*), joka mahdollisti nuorten ja erityisesti naisten työskentelyn työmarkkinoilla ennen perheen perustamista. Jan Luiten van Zanden, North-western Europe. Teoksessa Joerg Baten (toim.) *A History of the Global Economy. 1500 to the present*. Cambridge University Press 2016, 14–15.

46. Barry R. Weingast, Exposing the neoclassical fallacy. McCloskey on ideas and the great enrichment. *Scandinavian Economic History Review* 64 (2016), 1–13. Ks. myös Douglass C. North, John J. Wallis & Barry R. Weingast, *Violence and social orders. A conceptual framework for interpreting recorded human history*. Cambridge University Press 2009; Acemoglu & Robinson 2013.

47. Ks. Jan de Vries, *The industrious revolution. Consumer behavior and the household economy, 1650 to the present*. Cambridge University Press 2008; Ragnhild Hutchison, An Industrious Revolution in Norway? *Scandinavian Journal of History* (39) 2014, 4–26; Sheilagh Ogilvie, Markus Küpker & Janine Maegraith, Household Debt in Early Modern Germany. Evidence from Personal Inventories. *The Journal of Economic History* 72 (2012), 134–167. Kriitikkistä etenkin Gregory Clark & Ysbrand Van Der Werf, Work in Progress? The Industrious Revolution. *The Journal of Economic History* 58 (1998), 830–843. Suomessa utteruuden vallankumous tapahtui verrattain myöhään; ks. Tiina Hemminki, *Vauraus, luotto, luottamus. Talonpoikien lainasuhteet Pohjanlahden molemmiin puoliin 1796–1830*. Jyväskylän yliopisto 2014.

48. McCloskey 2016a, 6–18.

49. Kenneth Pomeranz (2000) on korostanut suurta divergenssiä, maailmanhistorian erilaistumista etenkin itäisten ja läntisten kulttuurien, valtioiden ja talouksien välillä. Toiset taas korostavat kiihtyvää konvergenssiä, jota on jatkunut etenkin viimeiset tuhat vuotta uskontojen (erityisesti kristinuskon ja islamin) leviämisen, kansainvälisen kaupan ja tuotannon laajentumisen sekä kansainvälisen politiikan myötä. Ks. David Northrup, Globalization and the Great Convergence. Rethinking World History in the Long Term. *Journal of World History* 16 (2005), 249–267; Kenneth Pomeranz, *The Great Divergence. China, Europe, and the Making of the Modern World Economy*. Princeton University Press 2000; O’Brien 2006, 3–39.

50. Stephen Broadberry, The great divergence in the world economy. Long-run trends of real income. Teoksessa Joerg Baten (toim.) *A History of the Global Economy. 1500 to the present*. Cambridge University Press 2016, 37; van Zanden 2016; Jeffrey Williamson, Trade and poverty 1820–1913. When the third world fell behind. Teoksessa Joerg Baten (toim.) *A History of the Global Economy. 1500 to the present*. Cambridge University Press 2016, 204–207; Jan Luiten van Zanden, *The Long Road to the Industrial Revolution. The European Economy in a Global Perspective, 1000–1800*. Brill 2009.

tasuunnittelun ja -tutkimuksen peruslähtökohta. Viimeisten parin vuosikymmenen aikana on otettu harppauksia perinteisistä bruttokansantuotelaskelmista innovatiivisempaan talouden mittaamiseen, jossa kohteena ovat olleet muun muassa reaali-palkat⁵²; erilaiset biometriset tekijät kuten ihmisten eliniän odote ja keskipituus, joilla on osoitettu Robert Fogelin (1997) sanoin ihmiskunnan ”teknofysikaalinen evoluutio”⁵³; eriarvoisuuden kasvu ginin kertoimella mitattuna⁵⁴; talouden ympäristövaikutukset⁵⁵ sekä henkisen pääoman arvioiminen muun muassa luku- ja laskutaidon sekä koulutuksen avulla⁵⁶.

Hollantilaistutkijoiden joukolla taloushistorian uusista mittareista koottiin pari vuotta sitten erinomainen yhteenvetoraportti *How was life*, joka myös heijastaa taloushistorian (ja liiketoimintahistorian) kahta keskeisintä vahvuutta: uskottavia transnationaalisia vertailuja ja valtavia, digitaalisia aineistoja. Raportissa osoitetaan uusien mitta-reiden korreloivan bruttokansantuotteen kasvun kanssa viimeisen parinsadan vuoden aikana.⁵⁷ Taloushistorian tutkijat ovat osoittaneet, että puutteellisestakin aineistosta voi löytää mielekkäitä tuloksia, jos vain menetelmät ovat kohdallaan. Esimerkkinä vaikkapa Jörg Batenin *age-hea-*

ping-tekniikka, jolla on arvioitu laskutaitoa satojen vuosien aikaperspektiivillä.⁵⁸

Vahvuudet

Liiketoimintahistorian vahvuus – ja samalla suurin heikkous – on tarkka tapaustutkimusanalyysi, kun taas taloushistoria pyrkii yleistykseen ja taloustieteellisten teorioiden testaamiseen, ajoittaen yllittäen aineiston todistusvoiman. Taloustieteellisesti painottuneessa taloushistoriassa menetelmä on valitettavan usein korvannut lähdekritiikin, kauppatieteilijöiden liiketoimintahistoriatutkimuksissa näkökulma ja teoria ovat ajoittain unoh-taneet ajan ja kontekstin, jossa tutkittavat ilmiöt ovat tapahtuneet⁵⁹. Sen enempää talous- kuin liiketoimintahistoria eivät edisty myöskään pelkäs-tään historian-tutkijoiden näkökulmilla; seurauk-sena voi olla ”eriytyminen ja antikvaarisuus”, kuten Leslie Hannah on varoittanut.⁶⁰ Historian-tutkijan koulutuksen saaneelle tutkijalle saattaa tuottaa vaikeuksia kytkeä aihettaan relevanttiin (liike)taloustieteelliseen keskusteluun ja hyödyn-tää taloustieteen menetelmiä.

Historiantutkijoiden vahvuus on asioiden kontekstoiminen aikaan ja paikkaan sekä lähdekriit-tinen aineisto-osaaminen. Talous- ja kauppatie-

51. Ks. etenkin Angus Maddison, *The World Economy. A Millennial Perspective*. OECD 2001 sekä Maddison-projektin kotisivut, <http://www.ggdc.net/MADDISON/oriindex.htm> (13.11.2017).

52. Esim. Jutta Bolt, Marcel Timmer & Jan Luiten van Zanden, *Gdp per Capita since 1820*. Teoksessa Jan Luiten van Zanden, et al. (toim.) *How Was Life? Global Well-being since 1820*. OECD 2014, 57–72; Pim de Zwart, Bas van Leeuwen & Jieli van Leeuwen-Li, *Real wages since 1820*. Teoksessa Jan Luiten van Zanden, et al. (toim.) *How Was Life? Global Well-being since 1820*. OECD 2014, 73–86.

53. Richard L. Zijdeman & Filipa Ribeiro de Silva, *Life expectancy since 1820*. Teoksessa Jan Luiten van Zanden, et al. (toim.) *How Was Life? Global Well-being since 1820*. OECD 2014, 101–116; Joerg Baten & Matthias Blum, *Human height since 1820*. Teoksessa Jan Luiten van Zanden, et al. (toim.) *How Was Life? Global Well-being since 1820*. OECD 2014, 117–137; Robert W. Fogel & Dora L. Costa, *A theory of technophysio evolution, with some implications for forecasting population, health care costs, and pension costs*. *Demography* 34 (1997), 49–66.

54. Michail Moatsos, Joery Baten, Peter Foldvari, Bas van Leeuwen & Jan Luiten van Zanden, *Income inequality since 1820*. Teoksessa Jan Luiten van Zanden, et al. (toim.) *How Was Life? Global Well-being since 1820*. OECD 2014, 199–215; Piketty 2016.

55. Astrid Kander & Magnus Lindmark, *Energy consumption, pollutant emissions and growth in the long run. Sweden through 200 years*. *European Review of Economic History* 8 (2004), 297–335.

56. Nicholas F Crafts, *The Human Development Index and changes in standards of living. Some historical comparisons*. *European Review of Economic History* 1 (1997), 299–322; Joerg Baten, *The Sputnik shock, the Pisa shock. Human capital as a global growth determinant*. Teoksessa Joerg Baten (toim.) *A History of the Global Economy. 1500 to the present*. Cambridge University Press 2016, 76–77; Kunas 2016, 1–24; Allen 2014.

57. Jan Luiten van Zanden, et al. (toim.) *How Was Life? Global Well-being since 1820*. OECD 2014.

58. Brian A'Hearn, Joerg Baten & Dorothee Crayen, *Quantifying quantitative literacy. Age heaping and the history of human capital*. *The Journal of Economic History* 69 (2009), 783–808.

59. Ks. etenkin Kobrak & Schneider 2011.

60. Leslie Hannah, *New Issues in British Business History*. *Business History Review* 57 (1983), 167.

teissä vahvuudet ovat ennen muuta teoreettisessa keskustelussa, mallinuksissa, hypoteesien testauksessa sekä menetelmissä ja niiden auki kirjoittamisessa.⁶¹ Historian ja laajasti ottaen taloustieteellisen näkemyksen yhdistämällä talous- ja liiketoimintahistoria voisi tuoda uutta molemmille aloille. Näin vain ei valitettavasti aina ole, vaan alan julkaisukanavat ovat eriytyneet ja harva lehden toimittaja tai vertaisarvioija osaa tai haluaa arvioida tekstiä, jossa aidosti yhdistyisi sekä historian tutkimuksen että taloustieteiden ”hyveet”. Poikkeuksiakin toki on.

Ongelma on sama kaikille historian tutkijoille, jotka haluavat saada tutkimustaan julkaistuksi yhteiskuntatieteellisillä foorumeilla ja usein ongelmana on juuri omien vahvuuksien riittävän selkeä esittäminen: miten tieto on tuotettu alkuperäislähteistä, mitä lähteet ovat ja mitä menetelmiä on käytetty ja miten?⁶² Historia-alan julkaisufoorumeilla taloushistorian ”matemaattisuus”, pitkän aikavälin vertailut ja pyrkimys kausaalisuhteiden löytämiseen nostavat ajoittain julkaisukynnyksen korkealle.⁶³ Onkin aivan oikein peräänkuklutettu tutkimusten relevanssia ja ”oikeita kysymyksiä”, kun ajoittain tutkimuksissa on (yli)korostunut hienostunut menetelmä.⁶⁴

Paras molemmista maailmoista on tieteenalojen kehittymisen kannalta kenties paras ohje-nuora. Mutta harvoin yksi tutkija hallitsee useamman tieteenalan teorian, menetelmät ja aineistot. Siksi tarvitaan monitieteisiä tutkimusryhmiä ja yhdessä kirjoittamista. Myös tässä talous- ja liiketoimintahistoria on toiminut esimerkkinä muille historia-aloille.

Taloushistorian aineistot ovat aina olleet digitalisoituvan tutkimuksen kärjessä – johtuen alan kvantitatiivisesta luonteesta. Se oli *digital humanities* -ala jo kolme vuosikymmentä sitten. Ei siis ihme, että aineistomassaa on kertynyt valtavasti – ja kertyy kaiken aikaa.⁶⁵ Harmillisesti useat sinänsä laadukkaat tietokantahankkeet on

useimmiten rakennettu palvelemaan yksittäistapauksia etsivää tutkijaa, oli sitten kyseessä yksittäinen henkilö, yritys tai vaikkapa kauppalai. Taloushistorian määrällisesti orientoituneelle tutkijalle olennaista on saada koko aineisto haltuun, ristiintaulukoida ja rikastaa aineistoa erilaisilla muuttujilla. Siksi olisikin hyvä, että suurissa tietokantahankkeissa olisi alusta alkaen edes kuulu kvantitatiivisesti operoivia tutkijoita, jotta aineistot saataisiin palvelemaan sekä yksityiskoh-tia että yleistyksiä etsiviä tutkijoita. Muuten tutkijoiden aika menee tietokantojen modifioimiseen jälkikäteen.

Digitaalisuuden ohella viimeaikaisessa histori-an kirjoituksessa on korostettu transnationaalia näkökulmaa. Globaalihistoriaa kansainvälisine vertailuineen on ollut etenkin eurooppalaisessa tutkimuksessa nouseva trendi. Myös nämä teemat ovat olleet taloushistorian lähtökohtia jo pitkään – voisi oikeastaan sanoa, että taloushistorian ytimenä ovat kasvututkimusten ympärille syntyneet kansainväliset vertailut, jotka ovat laajentuneet myös muille alueille, mukaan lukien liiketoimintahistoriaan. Uudet, sähköisessä muodossa olevat lähdekokoelmat, suuret pitkän aikavälin talouksien tutkimuksen projektit sekä uusi kiinnostus esimerkiksi kriisien syistä ja vaikutuksista ovat nostaneet taloushistorian osaksi uuden globaalin historian tutkimuksen ydintä.⁶⁶

Haasteet

Mutta on taloushistorialla huolensakin. Ennuste taloushistorian marginalisoitumisesta taloustieteiden puristuksessa on osoittautunut valitettavan oikeaan osuneeksi, ja nyt liiketoimintahistorialle on vaarassa käydä samoin kauppatieteiden paineen alla. Talous- ja liiketoimintahistoria on myös historian tutkimuksen kentällä vielä marginaalinen ala, joka on viime vuosina saanut kuitenkin paljon positiivista julkisuutta. Alfred Recken-

61. Talous- ja liiketoimintahistorian menetelmiä arvioivista tutkimuksista ks. etenkin Lamoreaux, Raff & Temin 2008, 48–49; Eloranta, Ojala & Valtonen 2010; de Jong, Higgins & van Driel 2015.

62. Esim. Clark & Rowlinson 2004; Kieser 1994; Üsdiken and Kieser 2004.

63. Esimerkiksi Calafat & Monnet 2017, 5–6.

64. Alfred Reckendrees, Economic history in times of transition. *Scandinavian Economic History Review* 65 (2017), 3.

65. Suurista, kansainvälisistä aineistohankkeista ks. etenkin hollantilaiset ClioInfra ja Soundtoll -projektit (clio-infra.eu ja www.soundtoll.nl).

66. Esim. Calafat & Monnet 2017, 7–8. Kriiseistä etenkin Reinhart & Rogoff 2009.

drees huomauttikin hiljattain, että talous- ja liike-toimintahistorian tutkijat voisivat rohkeammin ottaa kantaa ajankohtaisiin keskusteluihin.⁶⁷ Mutta samaan aikaan tulisi myös seurata kansainvälistä alan keskustelua ja kiinnittää tutkimusta siihen. Suomessa julkaistaan suhteellisen paljon talous- ja liiketoimintahistorian aihepiireistä suomeksi (ja ruotsiksi), mukaan lukien tasokkaat yrityshistoriat ja yleisesitykset. Yhteistä näille kuitenkin on, että vain harvoin kotimaisilla kielillä julkaistuja töitä kytketään alan kansainväliseen keskusteluun – poikkeuksena toki väitöskirjat sekä muutamat yleisteokset. Samaa aikaan suomalaiset alan tutkijat käyvät tieteellistä keskustelua lähinnä englanniksi antologioissa ja alan kansainvälisissä lehdissä. Tämä keskustelu tavoittaa vain harvoin suomalaista yleisöä.

Suomessa taloushistoria on Julkaisufoorumissa talous- ja kauppatieteiden paneelissa, mikä puolestaan johti viimeisimmällä arviointikierroksella useiden taloushistorian lehtien Jufo-tason laskuun. Niiden viiteimpaktit ja julkaisuvolyymit eivät yksinkertaisesti ole kilpailukykyisiä isojen talous- ja kauppatieteiden alojen kanssa.⁶⁸ Talous- ja liiketoimintahistorialle tämä on erityisen haasteellista siksi, että muista historia-aloista poiketen kansainväliset lehdet ovat alalla keskeinen julkaisufoorumi. Tämän vuoksi eri arvioinneissa historialehtien luokituksessa nimenomaan taloushistorian lehdet ovat viitatuimpia – myös suomalais-tutkijoiden osalta.⁶⁹

Suurin ongelma talous- ja liiketoimintahistorian tulevaisuudelle on kriittisen massan puute. Talous- ja kauppatieteen yksiköissä talous- ja liiketoimintahistoria ei kasvavasta suosiostaan huolimatta ole kuin korkeintaan marginaalinen ala, joka ei juuri opiskelijoita innosta – muuta kuin pakollisille massakursseille. Historian laitoksilla

taas talouden näkökulmat, määrälliset aineistot ja kvantitatiiviset menetelmät eivät perinteisesti ole innostaneet opiskelijasukupolvia. Tämä siitä huolimatta, että vaikkapa peruskoulujen ja lukioiden opetussuunnitelmissa taloustiedon painoarvoa on nostettu – ja taloustiedon opetus on perinteisesti ollut historianopettajien hartioilla. *New York Timesin* artikkelissa tosin arvioitiin keväällä 2013, että talouden kriisit ovat lisänneet talouden ja kapitalistisen järjestelmän kiinnostusta histori-anopiskelijoiden parissa.⁷⁰

Ala on kasvanut Suomessa ennen muuta tutkimuksen kautta. Viime vuosina taloushistorian piiristä on tullut yhä enemmän väitöskirjoja – useista suomalaisista yliopistoista. Hiljattain julkaistun pohjoismaisen vertailun mukaan Suomessa valmistui vuosina 2014–2015 yhteensä 11 taloushistorian aihepiireistä tehtyä väitöskirjaa. Toki olemme vielä kaukana jäljessä Ruotsista, mutta selvästi sekä Tanskaa että Norjaa edellä. Myös pohjoismaisissa taloushistorian aihepiirien väitöskirjoissa näky liiketoimintahistorian vahva rooli, samoin kuin instituutioiden, hyvinvoinnin ja talouskasvun tutkiminen.⁷¹

Talous- ja liiketoimintahistoria ovat jälleen kasvusuunnassa kaikissa Pohjoismaissa, joita onkin usein kuvattu Ruotsin johdolla modernin taloushistorian tutkimuksen syntysijaksi. Siksi ei olekaan ihme, että maailman ensimmäinen taloushistorian kongressi järjestettiin vuonna 1960 Ruotsissa.⁷² Pohjoismainen yhteistyö on tiivistynyt perinteikkään *Scandinavian Economic History Review* (SEHR) -lehden ympärille. Pitkään hiljaiseloa elänyt pohjoismainen kattojärjestö ja SEHR:n kustantaja, *Scandinavian Society of Economic and Social History*, on osoittanut aktivoitumisen merkkejä ja myös Suomen taloushistoriallinen yhdistys on aktiivisempi kuin aikoihin.

67. Reckendrees 2017, 1–5.

68. Esim. Friedman & Jones 2011.

69. Ks. esim. *Journal Scholar Metrics*, jossa historia-alan viiden viitatuimman joukossa on kolme taloushistorian lehteä. Kaikkiaan luokitettuja historia-alan lehtiä tässä palvelussa on 745, <http://www.journal-scholar-metrics.infoec3.es/> (13.4.2017). Vrt. Maria Lähteenmäki, Ilman historiantutkijoita ei ole kansakuntaa. *Historiallinen Aikakauskirja* 114 (2016), 201–212.

70. Jennifer Schuessler, In History Departments, It's Up With Capitalism. *The New York Times* 6.4.2013.

71. SEHR:n kyselyn mukaan Pohjoismaissa valmistui 2014–2015 yhteensä 48 taloushistorian aihepiireistä tehtyä väitöskirjaa. Väitöskirjojen otsikot, lyhyet tiivistelmät sekä linkit väitöskirjoihin löytyvät artikkelista: Jari Ojala, Tiina Hemminki & Pasi Nevalainen. Defending dissertations on economic history. *Scandinavian Economic History Review*, 64 (2016), 179–188.

72. Ojala & Sogner 2015, 213–214.

Taloushistoria on edelleen vaikea valssi taloustieteen ja historian välissä – ja nyttemmin kolmantena pyöränä häärii yhä vahvemmin kauppätieteet, jossain määrin myös yhteiskuntatieteet laajemminkin. Tarve taloushistorialle on tunnustettu ja tunnustettu eri tieteenaloilla – ja myös julkisessa keskustelussa. Riittäväällä kriittisellä massalla myös alan painoarvo – ja viiteimpaktit – alkavat tuottaa tulosta, jolla alan uskottavuus nousee myös muiden tieteenalojen näkökulmasta. Ehkä siis 2000-luvulla on tapahtunut taloushistorian paluu, kuten ranskalaistutkijat Guillaume Calafat ja Éric Monnet hiljattain väittivät. Mutta sen rinnalla on tapahtunut vielä merkittävämpi muutos: liiketoimintahistorian nousu.

Abstract: The revival of economic history and the emergence of business history

Economic history has grown in importance in research and also in societal discussion. The focus of the discipline, however, has slowly shifted from history to economics, causing challenges to historians operating with the field, especially in terms of methodology and theory. Meanwhile, business history has emerged as an independent sub-field of history. However, business history today is likewise challenged by the fact that the majority of the research is done in business schools. Nevertheless, historians still have much to offer both to economic and business history with their source critical empirical skills and ability to contextualize phenomena in time and space.

Keywords: economic history, business history